

In Europa komt slechts één soort voor

Wilde gagel zit vol verrassingen

Gagelsoorten komen over de gehele wereld voor, met uitzondering van Australië. Het geslacht *Myrica* telt circa 40 soorten, waarvan slechts één in Europa.

Foto: Bert Maes.

Goudberg-ven in dopheidevegetatie, met gagelstruiken aan de oever.

Het verspreidingsgebied van de wilde gagel, *Myrica gale* (of *Gale palustris*), in Europa is klein en eigenlijk beperkt tot het koele kustgebied van Zuid-Spanje tot Noord-Scandinavië. Curieus is dat de wilde gagel ook aan de Amerikaanse kant van de Atlantische oceaan voorkomt. Vermoedelijk heeft de wilde gagel zich reeds zo'n 10.000 jaar geleden plaatselijk gevestigd. In de loop van de Middeleeuwen is de struik door toedoen van de mens sterk toegenomen door de grote uitbreidingen van de heidevelden.

Wilde gagel is zeker geen zeldzaam houtig gewas, al is de struik enorm hard achteruit gegaan vanwege de heideontginningen en ontwateringen vanaf de 19e eeuw, maar vooral in de eerste helft van deze eeuw. Overigens duiden de plekken met gagel in heidevelden juist op een iets geschiktere bodem voor landbouwgebruik. Dit hangt samen met het verschijnsel dat de wilde gagel het vermogen heeft om door middel van wortelknolletjes stikstof uit de lucht te binden.

Kenmerken

De wilde gagel is een vrij onopvallende, bezemvormige struik, die ruim 1,5 en soms zelfs 2 m hoog worden. De struik valt vooral op door de typi-

sche hars-achtige geur van de bloemen, vruchten en bladeren. Deze geur wordt veroorzaakt door kleine oliekliertjes. De bloei valt in het voorjaar, april en mei. De kleine, vrouwelijke katjes zijn felrood, de mannelijke wat groter en geelachtig-bruin. De wilde gagel is een typische windbestuiver. De stevige blaadjes zijn grijs-groen, langwerpig en aan de top wat gezaagd. Het blad verdwijnt bij zachte winters soms pas in het voorjaar als het nieuwe verschijnt.

Gagel staat algemeen bekend als een tweehuizige struik. Toch worden regelmatig eenhuizige struiken en zelfs afzonderlijke takken met mannelijke én vrouwelijke bloemen waargenomen. Zelfs gemengde katjes komen wel voor. De Friese botanicus Van der Ploeg ontdekte onlangs dat gagelstruiken bij Veenwouden van geslacht kunnen wisselen, vrouwelijke takken die het jaar erop mannelijk zijn geworden. Het omgekeerde is echter (nog) niet waargenomen.

Natte en zure gebieden

Gagelstruiken komen in struwelen voor in natte en zure heidegebieden, oevers van voedselarme vennen en heidebeekjes. In alle provincies met hogere zandgronden en hoogveen is gagel te vinden, in Brabant vermoede-

lijk het meest. In West-Brabant treedt de gagel soms zo dicht op dat natuurbeherende instanties zich zelfs genoodzaakt voelen de gagel te maaien. In de duinen is de wilde gagel vrijwel alleen bekend ten noorden van Bergen en op enkele Waddeneilanden, waar de bodem van nature kalkarm is. Zuidelijker is de soort door ontwatering verdwenen.

In de meer karakteristieke zure en natte dopheidevegetaties wordt gagel vergezeld van verschillende, langzamerhand schaars geworden soorten als klokjesgentiaan, kleine veenbes, lavendelheide, zonnedauwsoorten, beenbreek en de rijsbes. Gagel kan echter ook, middels wortelopslag, dichte struwelen vormen, soms samen met grauwe wilg, geoorde wilg, kruipwilg of sporkenhout. Ook in elzen- en berkenbroekbos komt de soort voor. Spontaan komt gagel nog voor in spoorsloten. In dichte gagelstruwelen kunnen weinig andere planten gedijen.

Bert Maes

B. Maes heeft een ecologisch adviesburo in Utrecht en is deskundige op het gebied van inheemse bomen en struiken.